

Kotitalouksien

SUHDANNEKATSAUS

elokuu 2020

Säästöpankki

Säästöpankin suhdannekatsauksessa tarkastellaan Suomen taloudessa valitsevia asioita, jotka vaikuttavat erityisesti kotitalouksien taloustilanteeseen.

Näitä ovat mm. työmarkkinoiden tilanne, ansiotasojen kehitys, hintojen nousu, asuntomarkkinoiden tilanne sekä kotitalouksien velkaantumiseen ja varallisuuteen vaikuttavat tekijät.

SISÄLTÖ

Suomen talous supistuu 2020, mutta monia muita maita vähemmän	3
Lomautusten määrä kääntynyt laskuun, työttömyys nousee viiveellä	4
Monilla rahatilanne koronasta huolimatta hyvä	5
Kulutuksessa suuria muutoksia	6
Kotitalouksien velkaantuminen herättää huolta, mutta valtaosalla asiat kunnossa	7
Velkojen lisäksi myös varallisuus on kasvanut - erityisesti talletuksiin virtaa rahaa	8
Asuntokauppa on piristynyt jälleen - hinnoissa ei suuria muutoksia	9

YHTEENVETO:

- Koronaviruksen aiheuttama** pandemia on iskenyt pahasti maailmantalouteen. Vuoden toisella neljänneksellä nähtiin ennätyskellisen suuria pudotuksia eri maiden bruttokansantuote-tilastoissa.
- Nyt elpyminen** on kuitenkin jo käynnissä ja ollut osittain odotuksiakin nopeampaa.
- Suomen talous** on pärjännyt suhteellisesti hyvin koronakriisin alkuvaiheessa ja talouden pudotus on ennakkotilastojen mukaan ollut monia muita maita pienempää.
- Lomautusten määrä** nousi keväällä nopeasti, nyt lomautettujen määrä on jo kääntynyt laskuun. Osa lomautuksista muuttuu kuitenkin pysyvämmäksi työttömyydeksi.
- Työpaikkansa säilyttäneiden** taloustilanne on hyvä; aiemmin tehtyjen sopimusten nojalla palkat ovat nousseet ja kevään sulkutoimien aikana rahaa on monella jäänyt aiempaa enemmän säästöön.
- Korona muutti** kotitalouksien kulutuksen rakennetta nopeasti. Taloustilanteen normalisoiduttua myös kulutus palautunee osittain ennalleen. Myös pysyviä vaikutuksia esimerkiksi työmatkailuun voi kuitenkin jäädä.
- Velkaantuneiden kotitalouksien** tilanteeseen lyhennysvapaat tuovat hetkellistä helpotusta. Lyhennysvapaiden päättymisen jälkeen tulomenetyksiin ajautuneiden kotitalouksien selviytymiskyky paljastuu. Matala korkotaso tuo helpotusta korkomenoihin vielä pitkään.
- Talletuksiin on** virrannut alkuvuonna entistä enemmän varoja. Talouden puskureita on hyvä olla, mutta pidempiaikaiselle varallisuudelle kannattaa miettiä tuottavampia kohteita.
- Asuntomarkkinoilla pelättyä** hintojen romahdusta ei ole tapahtunut ja kauppamäärät ovat normalisoituneet kevään kuopan jälkeen.
- Koronakriisi on** nostanut esiin hyvän taloudenhallinnan ja joustovaran merkityksen omassa taloudessa.

SUOMEN TALOUS SUPISTUU 2020, MUTTA MONIA MUITA MAITA VÄHEMMÄN

Koronavirus ja sen aiheuttama pandemia on iskenyt maailmantalouteen ja mullistanut elämäämme monella tapaa. Vielä tammikuussa maailmantalouden odotettiin kasvavan reilut 3 %, mutta koronan myötä talousnäköymät ovat muuttuneet radikaalisti ja tällä hetkellä odotuksissa on talouden selvä supistuminen.

Koronapandemia on terveydellinen kriisi, mutta suuressa määrin myös taloudellinen kriisi. Maat ovat toteuttaneet erilaisia sulkutoimia viruksen leviämisen estämiseksi ja se on näkynyt taloudessa. Vuoden toisella neljänneksellä nähtiin ennätysellisen suuria pudotuksia eri maiden bruttokansantuotteessa.

Talouden elpyminen on kuitenkin parhaillaan käynnissä ja se on ollut jopa odotuksia nopeampaa ja vahvempaa. Toki on hyvä muistaa, että elpyminen on edelleen hauraalla pohjalla ja paljon riippuu siitä, miten tautitilanne maailmalla etenee.

Suomen talous on pärjännyt kriisin alkuvaiheessa monia muita maita paremmin. Ennakoivat tilastot Suomen bruttokansantuotteen supistumisesta vuoden toisella neljänneksellä kertovat talouden selvästi pienemmästä pudotuksesta kuin Euroopassa keskimäärin. Suomen hyvä suoriutuminen lienee monen tekijän summa: tautitilanne oli meillä monia maita lievempi ja yhtä rankkoihin sulkutoimiin ei jouduttu, palvelusektorin osuus on taloudessamme pienempi ja väestön digivalmiudet mahdollistivat sutjakan etätöihin siirtymisen.

Suomi on kuitenkin vahvasti linkittynyt maailmantalouteen ja jatkon kannalta oleellista on se, miten maailmantalous elpyy. Huolenaiheena on, että heikkous siirtyy teollisuuteen ja vientiin. Tilastot viennistä ja teollisuuden uusista tilauksista kertovatkin jo näköymien heikentymisestä.

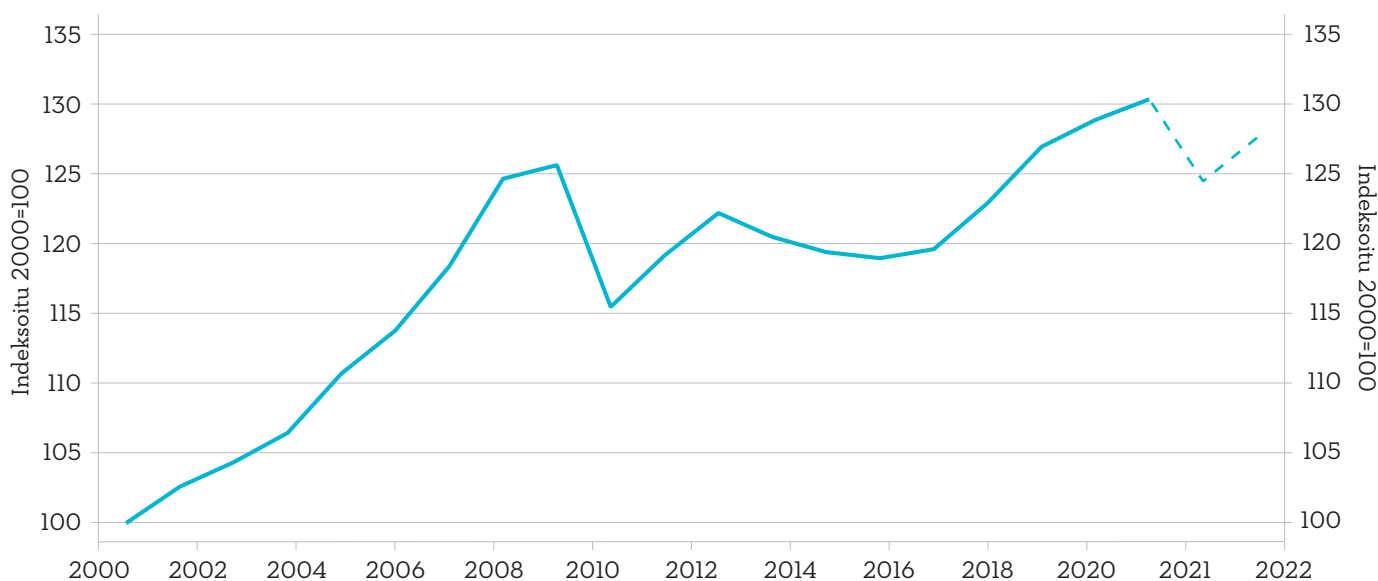
Suuri riski on toki myös viruksen toinen aalto ja mahdolliset uudet sulkutoimet. Kuluneiden kuukausien aikana olemme onneksi oppineet paremmin elämään viruksen kanssa, joten jatkossa pystymme todennäköisesti tekemään kohdennettuja rajoitustoimia tarpeen tullen, näin myös taloudelliset vaikutukset jäävät pienemmiksi.

Koronakriisi on mullistanut myös kotitalouksien arkea monella tapaa, niin taloudellisessa mielessä kuin arjen rutiinien kannalta. Seuraavissa kappaleissa keskitytään erityisesti suomalaisten kotitalouksien suhdannenäkymiin vuonna 2020.

BKT:n kasvu	2019e	2020e	2021e
Maailma	2,9 %	-4,9 %	5,4 %
Suomi	1,1 %	-4,5 %	2,5 %

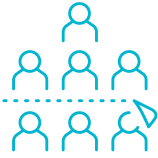
Lähteet: maailmantalous IMF (kesäkuu 2020), Suomi: Säästöpankki (elokuu 2020)

SUOMEN BRUTTOKANSANTUOTE

Lähde: Macrobond, Säästöpankkiryhmä

LOMAUTUSTEN MÄÄRÄ KÄÄNTYNYT LASKUUN, TYÖTTÖMYYS NOUSEE VIIVEELLÄ

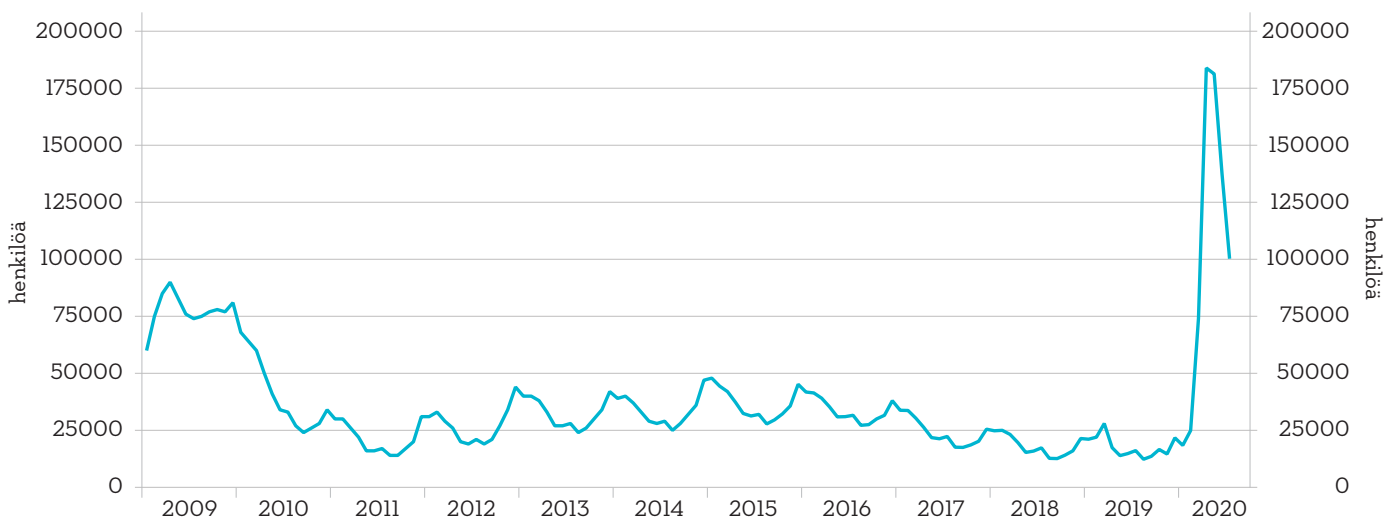

Koronakriisiä seuranneet talouden sulkutoimet näkyivät nopeasti myös työmarkkinoilla. Lomautettujen määrä kääntyi nopeaan nousuun olleen pahimmillaan yli 180 000 henkilöä. Kesällä lomautusten määrä kääntyi jo laskuun, kun sulkutoimia purettiin ja osa lomautetuista on voinut palata työpaikalleen. Heinäkuussa lomautettujen määrä putosi 100 000 henkilöön. Lomautuksia on tehty eniten aloilla, joihin sulkutoimet iskivät nopeasti kuten, matkailu- ja ravintola-alalla.

Virallinen työttömyysaste reagoi työmarkkinamuutoksiin hitaammin. Esimerkiksi alle kolmen kuukauden määräaikaiset lomautukset eivät tilastoidu työttömyydeksi. Odotettavaa on, että osa lomautuksista muuttuu myös työttömyydeksi ja työttömyysaste nousee. Odotamme työttömyyden nousevan reiluun 8 %:iin kuluvana vuonna, kun se viime vuonna oli keskimäärin 6,7 %.

LOMAUTETTUJEN MÄÄRÄ

Lähde: Macrobond, Säästöpankkiryhmä

MONILLA RAHATILANNE KORONASTA HUOLIMATTA HYVÄ

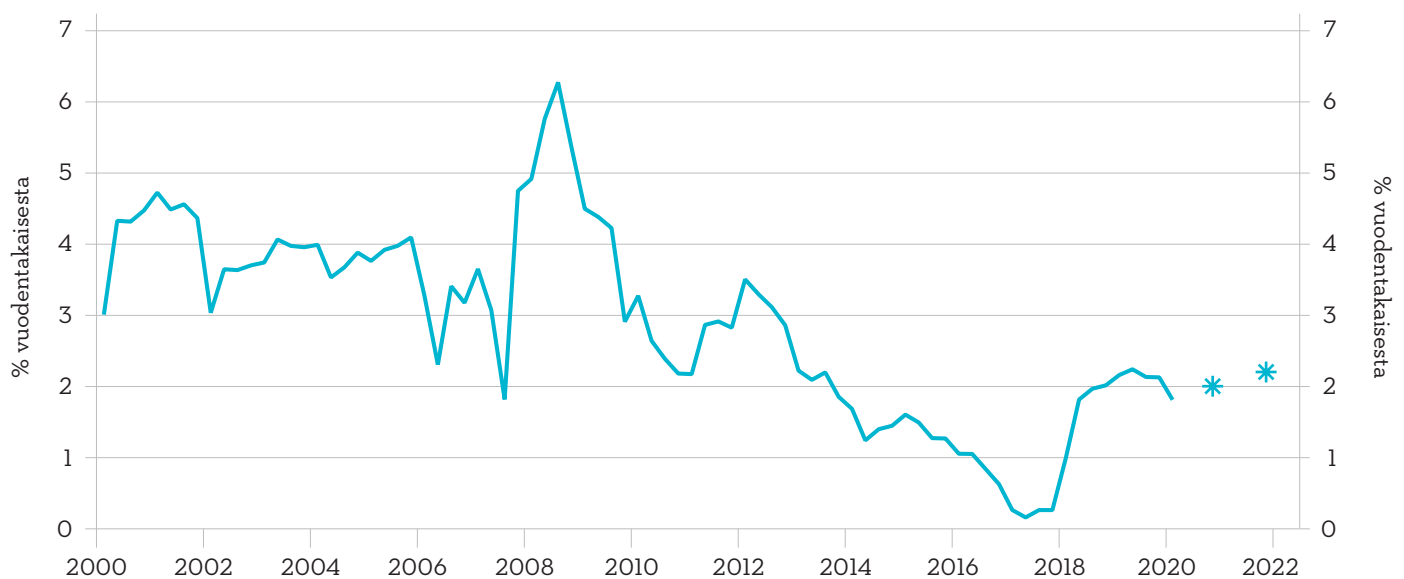
Kuten aiemmin todettu, moni on joutunut koronakriisin aikana lomautetuksi ja valitettavasti osa näistä lomautuksista todennäköisesti muuttuu pysyvämmäksi työttömyydeksi. Tällöin kotitalouden tulovirta putoaa ja monen täytyy entistä tarkemmin laskea, mihin rahat riittävät. Myös monen pk-yrittäjän tulovirtaan kriisi on tehnyt syvän loven.

Koronakriisin myötä tulomenetykset ovat iskeneet pahiten nuoriin aikuisiin. Talouden kriisit iskevät yleensäkin erityisesti nuoriin, joiden työmarkkina-asema on heikompi. Sillä voi olla pitkäkestoisia vaikutuksia sekä nuorten mahdollisuuksiin saada töitä, että heidän tulokehitykseensä.

Monessa perheessä rahatilanne on kuitenkin edelleen hyvä, jos työt ovat jatkuneet. Jo aiemmin tehtyjen palkkaneuvottelujen myötä palkansaajien ansiot ovat nousseet kuluvana vuonna monella toimialalla. Myös ensi vuonna ansiotasojen odotetaan nousevan keskimäärin noin 2 %. Maltillinen hintojen nousu huomioiden monella siis ostovoima kasvaa kriisistä huolimatta. Monella on myös jäänyt säästöön aiempaa enemmän rahaa.

Eläkkeensaajia on Suomessa jo noin 1,6 miljoonaa, joten heidän tulokehityksellään on merkittävä rooli kansantaloudessa. Valtaosa eläkkeensaajista on vanhuuseläkeläisiä ja tulevaisuudessa heidän roolinsa taloudessa on vielä nykyistäkin merkittävämpi, sillä yli 65-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan yli 200 000:lla henkilöllä kuluvan vuosikymmenen aikana. Tulojen epävarmuuden osalta eläkeläiset ovat turvatummassa asemassa kuin palkansaajat, sillä heillä ei ole pelkoa työpaikan menetyksestä. Työeläkkeet nousivat kuluvana vuonna 1,2 %. Toki koronakriisi on terveydellisessä mielessä iskenyt pahiten varttuneempiin ihmisiin.

ANSIOTASOJEN KEHITYS SUOMESSA

Lähde: Macrobond, Säästöpankkiryhmä

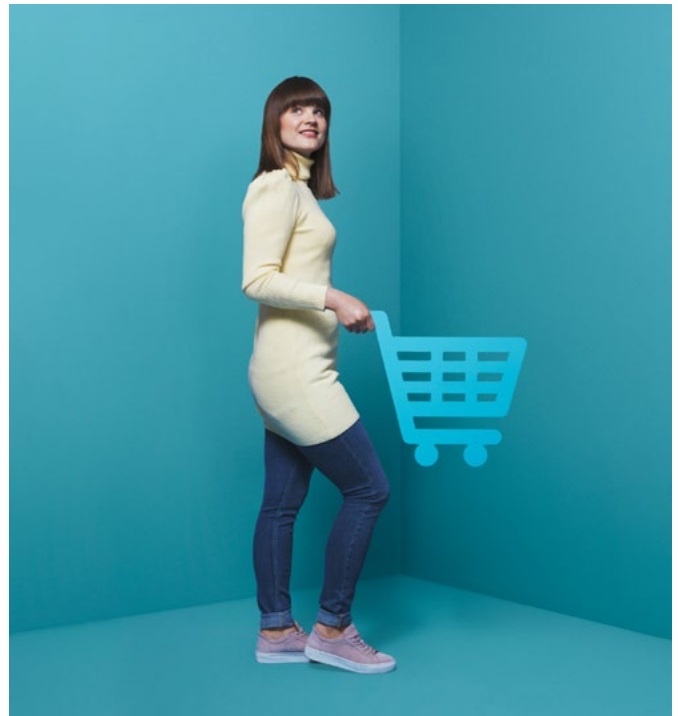
KULUTUKSESSA SUURIA MUUTOKSIA

Koronakriisin myötä kulutuksemme koki nopean muutoksen. Alkuhamstrausten jälkeen kotitalouksien korttimaksuista todennettu kulutus putosi nopeasti noin 20-25 %. Kesään mennessä kulutus kuitenkin palautui entiselle tasolle, joten syvin kuoppa jäi lyhytaikaiseksi. Korteilla maksetut ostokset ovat toki vain osa ihmisten kokonaiskulutusta ja käteisen käytön väheneminen osaltaan vääristää vertailua.

Muutokset ihmisten kulutuksen rakenteessa tapahtuvat yleensä hitaasti. Korona toi tähän lyhytaikaisesti rajun muutoksen. Kevään aikana palveluiden kulutus, ravintolassa käynnit, julkisten liikennevälineiden käyttö, matkailu yms. putosivat selvästi. Sen sijaan kotoilun ja etätöiden myötä ruokakauppa, erilaiset kodin hankinnat ja kuntoiluvälineet lisäsivät suosiotaan. Sulkutoimien höllentämisen myötä hotelli- ja ravintolakäynnit ja palveluiden käyttö ovat elpyneet. Sen sijaan kulttuuriala ja julkinen liikenne ovat jääneet selvästi aiempaa matalammalle tasolle.

Se, jättääkö korona pysyviä muutoksia ihmisten kulutustottumuksiin, jää nähtäväksi. Kyselytutkimusten mukaan kuluttajien halu tukea kotimaista tuotantoa ja paikallista yrittäjyyttä on kasvanut koronakriisin myötä. Toisaalta taloudellisesti tiukkoina aikoina yleensä halpapakettujen suosio lisääntyy. Ulkomaanmatkailun, etenkin työmatkailun, odotetaan elpyvän hitaasti.

Myös ihmisten maksutavoissa on nähty muutoksia. Käteisen käyttö on vähentynyt ja lähimaksamista suositaan. Verko-ostaminen on lisääntynyt koronan myötä selvästi. Oletettavaa on, että nämä muutokset jäävät pysyviksi.

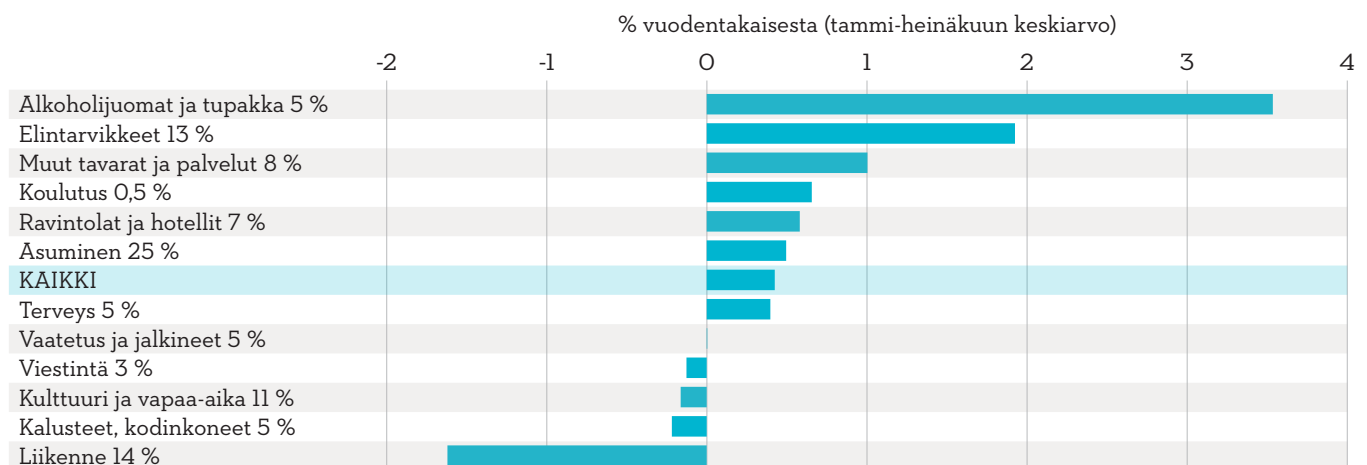

HINNAT PYSYVÄT LÄHES PAIKALLAAN

Hintojen nousu niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa on ollut erittäin maltillista jo pitkään. Alkuvuonna hinnat ovat nousseet keskimäärin vain 0,4 % vuodentakaisesta. Eri tuotteiden hintojen nousuvauhdissa on toki eroja. Merkittävimmistä eristä ruoan hinta on alkuvuonna noussut keskimääräistä enemmän, liikenteen hinta sen sijaan on laskenut öljyn hinnan laskun myötä. Asumisen hintaa on nostanut vuokrien nousu, omistusasumisen inflaatio on sen sijaan ollut alkuvuonna olematonta.

Jo ennen koronakriisiä odotus hintojen noususta oli vähäistä. Kriisin myötä hintojen nousupaineet ovat vähentyneet entisestään.

ERI HYÖDYKKEIDEN INFLAATIOITA ALKUVUONNA

■ 7 kk ka, otsikon perässä osuus kulutuskorista

Lähde: Macrobond, Säästöpankkiryhmä

KOTITALOUKSIEN VELKAANTUMINEN HERÄTTÄÄ HUOLTA, MUTTA VALTAOSALLA ASIAT KUNNOSSA

Suomalaisten kotitalouksien velkaantuminen on kasvanut viime vuosina. Velkojen suhde käytettävissä oleviin tuloihin on nyt hieman alle 130 %, kun se vielä 10 vuotta sitten oli vajaat 110 %. Nopeinta velkaantumisen kasvu oli ennen vuoden 2008 finanssikriisiä, tämän jälkeen velkaantumisen kasvu on ollut selvästi hitaampaa. Hyvä on myös muistaa, että noin puolella kotitalouksista ei ole velkaa ollenkaan.

Vaikka asuntolainat ovat kotitalouksien suurin velkamuoto, nopeinta kasvu on viime vuosina ollut taloyhtiölainoissa sekä kulutusluotoissa. Ulkomaiset kulutusluotottajat (pikavippiyhtiöt) puuttuvat tilastoista, joten niiden määrästä ei valitettavasti ole tarkkaa tietoa. Todennäköisesti niiden osuus kokonaisveloista on kohtuullisen pieni, mutta niiden rooli taloudelliseen ahdinkoon joutuneiden ihmisten taloudessa on suuri. Taloyhtiölainojen nopea kasvu puolestaan vaatii kuluttajilta tarkkuutta ja ymmärrystä siitä, että myös taloyhtiön kautta otettu laina on maksettava takaisin.

Viime vuosina onkin paljon peräänkuulutettu taloudenhallinnan taitoja ja niille on selvästi tarvetta. Jo 390 000 suomalaisella, eli 8,5 %:lla aikuisväestöstä, on maksuhäiriömerkintä. Suomen Pankki onkin alkanut koordinoida talousosaamishanketta Suomessa.

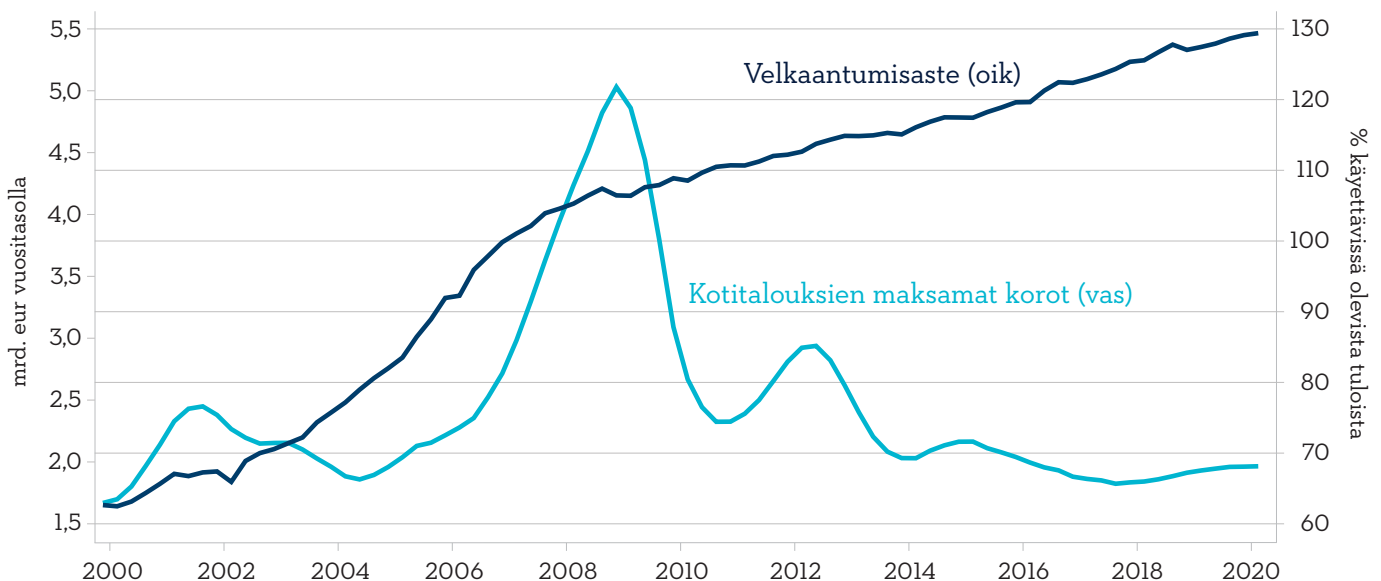
Valtaosalla kotitalouksista velanhoitokyky on säilynyt hyvänä koronakriisistä huolimatta. Osalla kriisi on kuitenkin iskenyt arjen talouteen ja velanhoitokykyyn, jos tulot ovat pudonneet lomautusten tai työttömyyden myötä. Pankkien myöntämät lyhennysvapaaat helpottavat tilannetta etenkin, jos lomautus jää lyhytaikaiseksi. Koronakriisi on nostanut esiin puskurisäästöjen merkityksen.

Velkaantuneiden kotitalouksien tilannetta helpottaa se, että korkotasoa on ennätysmatala. Vaikka velkaantuminen on kasvanut, maksavat kotitaloudet korkoja historiallisesti katsottuna vähän. Euribor-korot ovat miinuksella ja tämän odotetaan jatkuvan myös lähivuodet. Koronakriisi on entisestään siirtänyt koronousuodotuksia pidemmälle tulevaisuuteen. Korkeiden noususta ei siis ole tulossa shokkia kotitalouksien rahatilanteeseen lähivuosina.

Hyvässä taloudenpidossa kannattaa kuitenkin varautua myös siihen, että korot jonain päivänä nousevat ja toisaalta myös siihen, että omaan rahatilanteeseen voi tulla yllättäviä shokkeja. Omien velkojen osalta kannattaa kiinnittää huomioita siihen, että velkaa on sopivasti suhteessa tuloihin ja toisaalta myös velan rakenteeseen. Varallisuutta kasvattavat velat ovat "parempaa" velkaa kuin saman tien kulutukseen - tai pahimmillaan vanhojen velkojen maksuun - menevät velat.

KOTITALOUKSIEN VELKAANTUMISASTE JA MAKSETUT KOROT

Lähde: Macrobond, Säästöpankkiryhmä

VELKOJEN LISÄKSI MYÖS VARALLISUUS ON KASVANUT – ERITYISESTI TALLETUSSIIN VIRTAA RAHAA

Kotitalouksien suurin varallisuuserä on asunnot. Tämä onkin luonnollista, koska jossain on asuttava ja Suomessa on pitkään suosittu omistusasumista. Viime vuosina myös sijoitusasuntojen määrä on kasvanut. Asuntojen hintojen kehitys vaikuttaa siten merkittävästi kotitalouksien varallisuuteen, tästä oma kappaleensa myöhemmin.

Reaaliomaisuuden lisäksi kotitalouksilla on rahoitusvaroja. Vaikka velkaantuneisuus on kasvanut, on samanaikaisesti kotitalouksien rahoitusvarallisuus kasvanut, mikä tasapainottaa tilannetta. Toki varat ja velat eivät kohdistu tasaisesti kaikille kotitalouksille, vaan erityisesti varallisuus on jakautunut epätasaisesti.

Kotitalouksien rahoitusvaroista reilu kolmannes on talletuksissa ja niiden määrä on kasvanut viime vuodet nopeasti, vaikka samaan aikaan talletuksista maksettava korko on painunut lähelle nolaa. Koronakriisi on kiihdyttänyt tätä kehitystä ja talletuksiin on alkuvuonna virrannut paljon uutta rahaa. Talletusten todellinen tuotto (inflaation jälkeen) pysyy pääsääntöisesti negatiivisena lähivuodet, joten pidempiaikaisille varoille on hyvä miettiä tuottavampia kohteita. Lyhytaikaiseen säästämiseen ja puskurivaroiksi talletukset ovat oivallinen kohde.

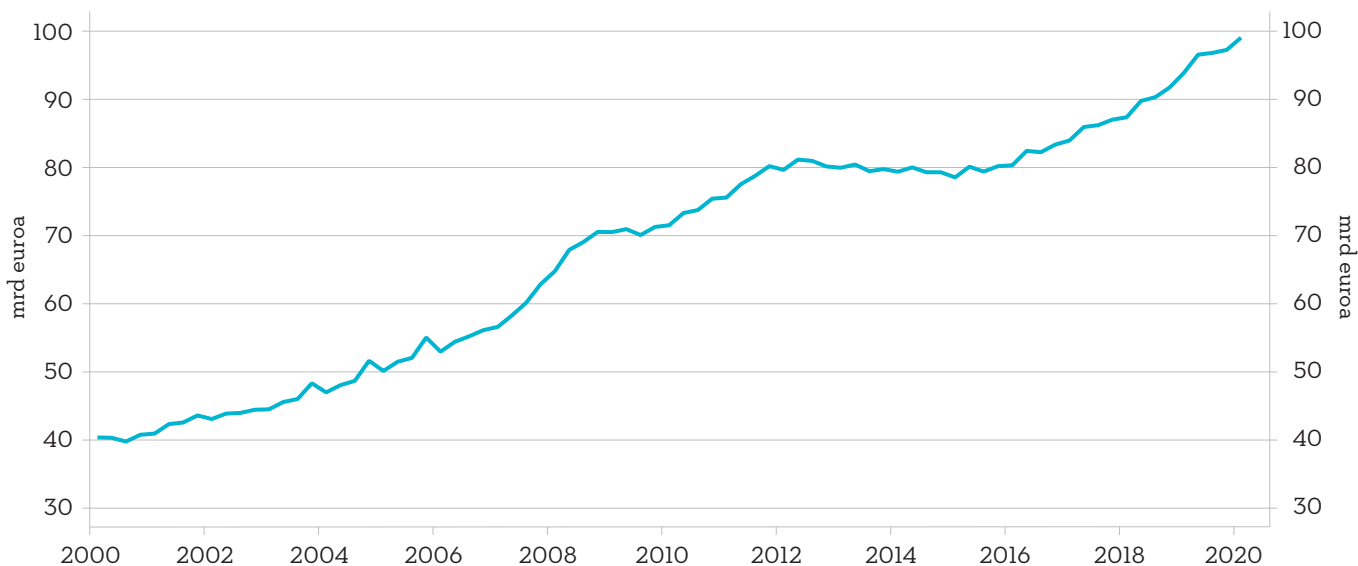

Osakemarkkinoilla heilunta on kuluvana vuonna ollut suurta. Koronan lähtiessä leviämään Kiinasta Eurooppaan osakemarkkinoilla nähtiin yli 30 %:n pudotus erittäin nopeassa ajassa.

Finanssikriisin opit mielessä keskuspankit reagoivat nopeasti tilanteeseen ja hermostuneisuus markkinoilla väheni. Helmi-maaliskuun laskun jälkeen osakemarkkinat ovat elpyneet nopeasti. Elpymistä on tukenut keskuspankkien lisäksi myös odotus siitä, että koronakriisi jää kohtuullisen lyhytaikaiseksi ja että rokote saadaan markkinoille ensi vuoden aikana. Yritysten tulokset vuoden toisella neljänneksellä olivat huonoja, mutta odotuksia parempia. Moni yritys sinnitteli kustannusleikkausten avulla.

Kevään nopeassa kurssilaskussa sijoittajat käyttäytyivät yllättävän rauhallisesti, paniikkimyntejä tehtiin vain vähän ja moni myös hyödynsi kurssilaskun ja lisäsi omistuksiaan. Säästöpankin asiakkaista tehdyn analyysin mukaan erityisesti keski-ikäiset hyödynsivät kurssilaskun tuoman mahdollisuuden ostaa osakkeita halvalla. Eniten panikoivat ikääntyneet. Tämä voi heijastella ikääntyneiden kokemaa "tuplakriisiä": pelkoon varallisuuden menetyksestä yhtyi pelko terveydestä, sillä koronavirus on erityisen vaarallinen ikääntyneille.

KOTITALOUKSIEN TALLETUSKANTA

Lähde: Macrobond, Säästöpankkiryhmä

ASUNTOKAUPPA ON PIRISTYNYT JÄLLEEN – HINNOISSA EI SUURIA MUUTOKSIA

Asuntojen hinnat Suomessa ovat keskimäärin nousseet varsin maltillista vauhtia viime vuosina. Alueelliset erot hintakehityksessä ovat kuitenkin olleet merkittäviä. Kasvuseuduilla, kuten pääkaupunkiseudulla, Turussa ja Tampereella hintojen nousu on ollut nopeampaa. Sen sijaan Suomesta löytyy myös monia alueita, joissa hinnat ovat laskeneet jo pidemmän aikaa. Myös kaupunkien sisällä hintojen kehityksessä saattaa olla merkittäviä eroja, tyypillisesti niin, että keskusta-alueilla hintojen nousu on ollut reuna-alueita nopeampaa.

Koronan myötä asuntokauppa hyytyi maaliskokuussa. Tämän jälkeen kauppamäärät ovat jälleen piristyneet ja ovat lähellä viime vuoden vastaavia tasoja. Kuluttajien asunnonostoaiheet ovatkin korkealla tasolla ja palautuivat nopeasti koronan aiheuttamasta kuopasta.

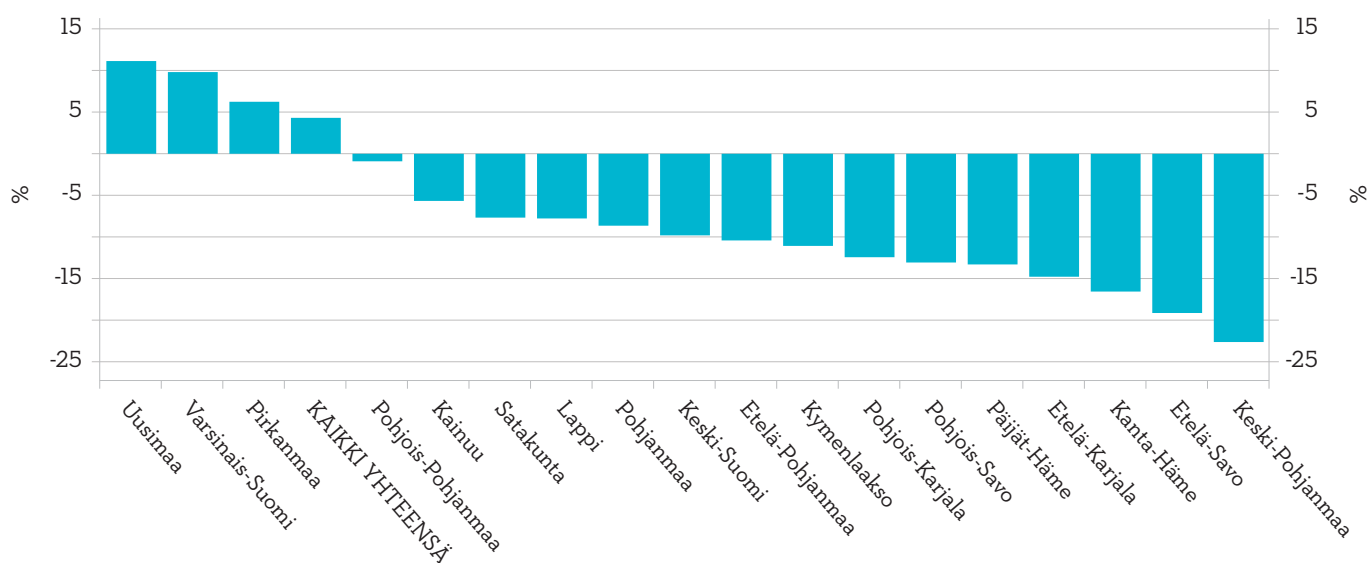
Hinnoissa sen sijaan ei ole nähty suuria liikkeitä ja tutuksi tullut hintakehityksen jakautuminen on jatkunut: alkuvuonna vanhojen osakeasuntojen hinnat ovat nousseet pääkaupunkiseudulla noin 3 %, muualla Suomessa noin 1 %.

Mielenkiintoista on seurata, vaikuttaako koronakriisi ihmisten asumismieltymyksiin. Alkuvuoden muuttotilastot kertovat, että suurten kaupunkien läheisyydessä olevat kunnat ja kaupungit (esim. Vantaa, Nokia, Kaarina, Kirkkonummi, Sipoo, Järvenpää) ovat saaneet muuttovoittoa. Myös asuntojen kauppatilastot kertovat, että alkuvuonna väljemmät asumismuodot ovat kiinnostaneet aiempaa enemmän. Aika vasta näyttää, jääkö ilmiö pysyvämmäksi.

Asunnot ovat kotitalouksien merkittävin varallisuuserä. Siksi asuntojen hintojen eriytymisellä on myös suuri vaikutus kotitalouksien varallisuuteen. Kotitalouksien kannattaa hajauttaa varallisuuttaan asunnon lisäksi myös muihin kohteisiin. Tämä korostuu alueilla, joissa asuntojen hinnat laskevat.

VANHOJEN OSAKEASUNTOJEN HINTAKEHITYS MAAKUNNITTAIN VUODESTA 2015

Lähde: Macrobond, Säästöpankkiryhmä

SÄÄSTÖPANKIN KOTITALOUKSIEN SUHDANNEKATSAUS

Säästöpankin pääekonomisti Henna Mikkonen tarkastelee suhdannekatsauksessa Suomen taloustilannetta ja erityisesti niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat kotitalouksien tilanteeseen. Näitä ovat muun muassa työmarkkinoiden tilanne, ansiotasojen kehitys, hintojen nousu, asuntomarkkinoiden tilanne sekä kotitalouksien velkaantumiseen ja varallisuuteen vaikuttavat tekijät.

Säästöpankki julkaisee suhdannekatsauksen kaksi kertaa vuodessa.

Henna Mikkonen
Säästöpankin pääekonomisti
henna.mikkonen@saastopankki.fi
Puhelin: 040 564 7918
[Twitter: @HennaMikkonen](https://twitter.com/HennaMikkonen)